

İRAN

ÜLKE RAPORU

2016

İRAN ÜLKE RAPORU

2016

İÇİNDEKİLER

Genel Bilgi.....	2
İran Ekonomisi Genel Değerlendirme	3
İran Ekonomisi Temel Ekonomik Göstergeler	5
İran Ekonomisine Sektörel Bakış	8
Yatırım Fırsatları.....	19
İran Dış Ticareti	19
Türkiye-İran Ticari ve Ekonomik İlişkileri.....	21
Türkiye-İran Turizm İlişkileri.....	24
Türkiye-İran Tercihli Ticaret Anlaşması.....	24
Türkiye-İran İşbirliği Olanakları	25
Türkiye-İran Ticaretindeki Öncelikli Hususlar	26
Anlaşma ve Protokoller.....	27
Türkiye-İran İş Konseyi Hakkında	28

GENEL BİLGİ

Resmi Adı	: İran İslam Cumhuriyeti
Yönetim Biçimi	: İslam Cumhuriyeti (1979 Anayasası)
Başkenti	: Tahran
Başlıca Kentleri	: Tahran (12 milyon), Meşhed (4 milyon), İsfahan (2.5 milyon), Tebriz (2.3 milyon), Şiraz (1.8 milyon)
Dini Lider	: Ayetollah Seyid Ali Khamenei
Cumhurbaşkanı	: Hasan Ruhani
Nüfusu	: 76.9 milyon
Yüzölçümü	: 1.648.195 km ²
Resmi Dili	: Farsça
Kullanılan Diller	: % 58 Farsça, % 26 Türk ve Türk Lehçeleri, % 9 Kürtçe, % 2 Luri, % 1 Türkçe, % 1 Beluci, %1 Arapça, %2 Diğer
Para Birimi	: İran Riyali (10 Riyal = 1Tümen)
Para Kuru	: 1 \$ = 35,000 IR
Saat Farkı	: Türkiye saatinden 1.5 saat ileridedir.

İRAN EKONOMİSİ GENEL DEĞERLENDİRME

	2011	2012	2013	2014
Nominal GSYİH (*milyar ABD \$)	541.107	398.030	367.098	402.700 ^a
Reel GSYİH'daki Büyüme (%)	3.0	3.0	-5.8	1.5 ^b
Kişi Başı GSYİH, SAGP (\$)	14,488	16,447	16,164 ^a	16,463 ^a
Enflasyon, Tüketici Fiyatları (Yıllık %)	12.4	21.5	30.5	34.7
İhracat (*milyon \$)	112,788	145,518	98,033 ^c	93,015 ^c
İthalat (*milyon \$)	75,458	77,729	67,058 ^c	60,047 ^c
Cari Hesap Dengesi (milyar ABD \$)	37,330	67,789	30,975 ^c	32,968 ^c
Petrol Üretimi (000 varil/gün)	3,576	3,740	3,576	3,121
Petrol İhracatı (milyon \$)	90,191	118,861	68,135 ^a	64,789 ^a
Dış Borç, Yıl Sonu (*milyon \$)	22,814	17,340	7,682	6,655
Döviz Kuru, US\$/IRR (Bankalararası Piyasa Kuru)	10,339	10,962	12,260	21,253
İşsizlik (%)	12,3	12,2	10,4	11,5 ^a

a: IMF geçici veri b: Dünya Bankası tahmini c: İran Merkez Bankası geçici veri

Kaynak: IMF, İran Merkez Bankası, Dünya Bankası, CIA The World Factbook, OPEC

İran genel olarak ekonomide merkezi planlamanın hakim olduğu, petrol, doğal gaz ve diğer büyük ölçekli işletmeler üzerinde devlet mülkiyetinin devam ettiği, kırsal bölgelerde tarımsal üretimin ağırlıklı olduğu, özel ticaret faaliyetlerin ise sınırlı düzeyde olduğu bir ekonomik yapıya sahiptir. Ülke GSYİH'sının sektörel dağılımı ise %45 sanayi, %44 hizmet ve %11 tarım olarak gerçekleşmiştir.

Irak Savaşı'ndan sonra ailelere yardım etmek amacıyla kurulan, dini liderlik makamına karşı sorumlu bir tür İslami esaslı vakıflar (bonyad) geniş vergi muafiyetlerine, sübvansiyonlara ve işgücü avantajlarına sahiptir ve bu nedenle son dönemde fazlaca etkili olan devlet tekelleridir. İran ekonomisinin %40'ı doğrudan, %45'i de bonyadlar aracılığıyla devlet tarafından kontrol edilmektedir. Ekonominin kalan %15'lik kısmı ise muhafazakâr işadamları tarafından idare edilmektedir.

Döviz girdilerinin %80'ini petrol ihracatının oluşturması nedeniyle, İran ekonomisi petrol fiyatlarındaki hareketliliğe aşırı duyarlıdır. 1990'ların sonunda petrol fiyatlarındaki düşüşler nedeniyle daralan İran ekonomisi 2000 yılından günümüze kadar, petrol fiyatlarının tekrar yüksek seyretmesi ile canlanmıştır. Ancak, İran'ın

nükleer faaliyetlerine ilişkin Haziran 2010'da uygulanmaya başlanan Birleşmiş Milletler (BM) yaptırımları ve 2010'dan itibaren etkisi ve kapsamı genişleyen ABD ve Avrupa Birliği (AB) yaptırımları ülke ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Özellikle AB ülkelerinin İran'a petrol ambargosuyla birlikte ek olarak uygulanan ABD ve AB yaptırımları ülkenin bütçe gelirlerinin çoğunluğunu oluşturan petrol ürünleri ihracatını önemli derecede azaltmaktadır. Uluslararası bankacılık sistemlerine aracılık eden Belçika merkezli SWIFT (The Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) de Mart 2012'den itibaren İran bankalarına hizmet vermeyi durdurmuştur. Ayrıca, Kasım 2011'den itibaren ülkede hızla hissedilen devalüasyon ile İran Riyali değer kaybetmiş ve halkın alım gücünde büyük ölçüde düşüş gerçekleşmiştir.

- Hızla büyüyen nüfus baskısı,
- Enflasyon ve işsizliğin artması,
- Yaygın yoksulluk,
- Temel ihtiyaç maddelerine uygulanan sübvansiyonların bütçe üzerinde giderek artan yükü,
- Verimsiz ve hantal kamu sektörü ve
- Devlet monopollerinin (bonyad) denetimindeki belirsizlikler de İran ekonomisinin karşılaştığı sorunlar olarak görülmektedir.

Bu gelişmeler karşısında İran artık petrol gelirlerine bağıllığı azaltmak, petrol dışı malların ihacatını artırmak ve yüksek oranda ithal ikameye dayalı ekonomisini yapılandırmak amacıyla özelleştirme planları yapmaktadır.

2013 yılı Kasım ayında ise BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi (ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya) ve Çin (P5+1) ile Cenevre'de yürütülen müzakereler olumlu sonuçlanmış ve İran'ın nükleer faaliyetlerini durdurması karşılığında yaptırımların kaldırılmasını uzun bir sürece yayan Cenevre Sözleşmesi 24 Kasım 2013'te imzalanmış ve 20 Ocak 2014'te yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin imzalanmasından sonra AB İran'a uyguladığı ekonomik yaptırımları kaldırma kararı almıştır. ABD'nin uyguladığı yaptırımlarda ise henüz bir değişiklik söz konusu değildir.

Bu kapsamda, İran'ın nükleer programı kapsamında, 20 Ocak 2014 tarihinden itibaren altı aylık süre boyunca uymayı taahhüt ettiği koşullar aşağıda yer almaktadır:

1. %5'in üzerinde uranyum zenginleştirilmesi yapmama,
2. %20'ye kadar gerçekleştirmiş olduğu uranyum zenginleştirmesini etkisiz kılma, (Söz konusu madde aşamalı olarak uygulanacak ve İran'ın %20'ye kadar olan uranyum zenginleştirmesini etkisiz kılmaya yönelik olarak gerçekleştireceği her bir aşama karşılığında İran'ın petrol ihracatından kaynaklanan 4,2 milyar ABD Doları tutarındaki gelirinin taksitler halinde İran'a transferine izin verilecektir.)
3. Yeni santrifüjleri devreye sokmama,
4. Natanz ve Fordo tesislerinde yeni uranyum zenginleştirilmesi yapmama,
5. Arak tesislerindeki nükleer faaliyetleri durdurma,
6. Uluslararası Atom Enerjisi'nin yoğun denetimini kabul etme.

Bu çerçevede, P5+1 ülkelerinin, 20 Ocak 2014 tarihinden itibaren İran'a altı aylık süreyle sağlanacağı taahhüt edilen kolaylıklar aşağıda yer almaktadır:

1. Anlaşma tarihinden itibaren altı ay boyunca İran aleyhine yeni bir yaptırım kararı alınmaması,
2. İran'a yönelik olarak uygulanmakta olan altın, değerli madenler, otomotiv sektörü, petrokimya yaptırımlarının ve söz konusu sektörlerdeki ticari işlemlere ilişkin sigortacılık, taşımacılık ve mali hizmetler yaptırımlarının uygulanmasının altı ay süreyle dondurulması,
3. Belirli İran havayolu şirketleri için lisans güvenliği mekanizması kaynaklı tamir, denetim işlemlerine ve uçak yedek parça ürünleri satışına, montajına altı ay süreyle izin verilmesi ve söz konusu sektördeki ticari işlemlere ilişkin sigortacılık, taşımacılık ve mali hizmetler yaptırımlarının uygulanmasının altı ay süreyle dondurulması,
4. İran'ın, Avrupa Birliği ülkeleri ve ABD haricindeki ülkelere petrol satışına, mevcut azaltılmış haliyle, izin verilmesi ve söz konusu satış işlemleri konusunda sigortacılık ve taşımacılık yaptırımlarının uygulanmasının altı ay süreyle dondurulması (İran'ın petrol ihracatına yönelik yaptırımların uygulanmasına devam edilmekte olup, söz konusu kolaylık, İran'ın 2013 yılı verilerine göre zaten önemli ölçüde azaltılmış olan petrol ihracatının daha da azaltılmasına yönelik yeni bir yaptırım uygulanmaması anlamına gelmektedir.) ve İran'ın anlaşmanın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren altı aylık süre boyunca anlaşma konusu yükümlülüklerine uyması durumunda, İran'ın petrol ihracatından kaynaklanan 4,2 milyar ABD Doları tutarındaki gelirin taksitler halinde İran'a transferine izin verilmesi, (Söz konusu madde aşamalı olarak uygulanacak ve İran'ın %20'ye kadar gerçekleştirmiş olduğu uranyum zenginleştirmesini etkisiz kılmaya yönelik olarak gerçekleştireceği her bir aşama karşılığında İran'ın petrol ihracatından kaynaklanan 4,2 milyar ABD Doları tutarındaki gelirin taksitler halinde İran'a transferine izin verilecektir.)
5. İran'ın gıda, tarımsal ürünler, ilaç ve tıbbi cihaz ithalatının kolaylaştırılmasına yönelik tedbirlerin alınması.

Altı ay boyunca yürürlükte kalan bu anlaşma süresince petrokimya ürünleri ihracatı, değerli madenler, otomotiv ve otomotiv yan sanayi ürünleri ithalatında kolaylıklar sağlanmış ve İran'ın nükleer programına ilişkin daha detaylı bir anlaşmanın hazırlıkları yürütülmüş ancak İran'ın petrol ihracatına ve bankacılık sistemine yönelik yaptırımların uygulanmasına devam edilmiştir.

Söz konusu geçici anlaşmanın süresi 30 Haziran 2015'e kadar uzatılmış ve İran'ın nükleer programına ilişkin nihai anlaşmaya yönelik müzakereler anılan tarih süresince devam edecektir.

İRAN EKONOMİSİ TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

Büyüme ve Enflasyon:

İran Ortadoğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'nde Suudi Arabistan'dan sonra ikinci büyük ekonomi olmakla birlikte, ülke ekonomisinin bel kemiği olan petrol ihracatının yanı sıra yerel ve uluslararası bankalara uygulanan yaptırımlar nedeniyle 2011 yılında 541

milyar dolar olan İran GSYİH'ı, 2012 yılında 398 milyar dolara; 2013 yılında ise 367 milyar dolara düşmüştür.

Geçtiğimiz on yıl içerisinde iki haneli enflasyon ile boğuşan İran'da, hükümetin gıda ve akaryakıt sübvansiyonlarını kestiği 2010 yılının sonu itibarıyla enflasyon hızla yükselmeye başlamıştır. Ayrıca uluslararası yaptırımlar kaynaklanan İran riyalinin değer kaybetmesiyle fiyatlara yansıyan baskı artmıştır.

İran ve P5+1 ülkeleri tarafından Ortak Eylem Planı çerçevesinde uygulanan geçici tedbirler ise İran ekonomisinin son dönemde gelişme göstermesine destek olmuştur. Yaptırımların hafifletilmesi ve enflasyonist baskının azaltılması konularında hükümetin göstermiş olduğu kararlılığın ülkede güven ortamı yaratması, ihracat potansiyelini, tüketicinin alım gücünü ve yatırımların artması yönünde etkisi öngörülmektedir.

Bu gelişmeler ışığında; Dünya Bankası, ülke reel GSYİH büyümesi 2014 yılında %1.5 olarak tahmin ederken; 2015'te %0.9'luk, 2016'da ise %1.0'lık büyüme öngörmektedir. IMF ise ülke GSYİH'nın 2014 yılında 402 milyar dolara, 2015'te 417 milyar dolara 2016'da ise 432 milyar dolara yükselmesini tahmin etmektedir.

4-5 Ocak 2015 tarihlerinde Tahran'da gerçekleştirilen Milli Ekonomi Konferansı'nda Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani yapmış olduğu konuşmada da milli konularda sürdürülebilir büyümenin önemine dikkat çekerek; "Enflasyonun kontrol altına alınmasından sonra geçen yıla göre yaklaşık yüzde 4'lük bir büyüme gerçekleşti ki bu ümit vericidir. Allah'ın izniyle bu yılın sonunda enflasyon yüzde 20'nin altına çekilmiş olacak ve ekonomimiz iki yıldan bu yana ilk defa eksi büyümeden artı büyümeye geçecek." şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Döviz Kuru:

İran ulusal para birimi riyal son döneme kadar istikrarlı bir trend izlemiştir. Geçmişte, resmi döviz kuru ile serbest piyasa kuru arasında çok ciddi farklılıklar söz konusuken, yeni düzenlemeler sonucunda resmi ve serbest piyasadaki döviz kuru eşitlenmiştir. 21 Mart 2002 itibarıyla, ithalat ve ihracatta tek döviz kuru uygulanmasına başlanmış ve döviz kuru 1 ABD dolarına karşılık 9,227 İran riyali (IRR) olarak belirlenmiştir.

Para istikrarının korunmasını hedefleyen Merkez Bankası, petrol dışındaki ürünlerin ihracatını desteklemek amacıyla, İran riyalinin değerinin ABD dolar karşısında küçük oranlar ile azalmasına izin vermiştir. Ancak 31 Aralık 2011 tarihinde ABD Başkanı Obama'nın İran Merkez Bankası ile iş yapan kuruluşlara yeni yaptırımlar getirmeyi öngören yasayı imzalamasıyla İran riyali, ABD doları karşısında hızla değer kaybetmeye başlamıştır.

Ocak 2012 başlarında 18,000 riyale gerileyerek tarihin en düşük seviyesinde seyretmiştir. Dönemin eski Cumhurbaşkanı Ahmedinejad ve İran Merkez Bankası'nın enflasyonun kontrolü çerçevesinde izlenecek politikalarda anlaşamaması riyalin değer kaybetmesine neden olmuştur. Ekonomiyi istikrara kavuşturmak adına İran Merkez Bankası'nın piyasa sürdüğü 200 milyon dolar da riyalin değer kaybetmesini engellememiştir.

İran Merkez Bankası verilerine göre, bankalararası piyasada 1 ABD doları 2013 yılında ortalama 12,260 İran riyali, 2014'te ise ortalama 21,253 İran riyali olarak

hesaplanmıştır. Ocak 2015 içerisinde de 1 ABD doları en düşük 27,174 İran riyalinden; en yüksek 27,396 İran riyali seviyesinde işlem görmüştür.

İran Merkez Bankası Başkan Yardımcısı Gulamali Kamyab 25 Ocak 2015'te Türkiye basınında yer alan röportajında İran'ın artık ticari ve mali işlemlerde dolar kullanmadığını; Türk Lirası, Çin Yuanı, Rus Rublesi ve Euro gibi para birimlerini kullandığını açıklamıştır. Kamyab ayrıca bazı ülkelerle imzalamayı öngördükleri döviz takas anlaşmaları ile de ülkeler arasındaki ticari ve ekonomik faaliyetlerin kolaylaşacağını söylemiştir.

Kalkınma Planları:

Reformcular ve muhafazakârlar arasındaki çekişmeden ötürü başarılı olamayan 3. Beş Yıllık Kalkınma Planının aksine, Ahmedinejad hükümetince Mart 2005'de uygulamaya konulan ve 2005-2010 dönemini kapsayan 4. Kalkınma Planının politik çekişmelerin azalması nedeniyle başarılı olacağına inanılsa da, yüksek petrol gelirlerinin doğru değerlendirilememesinden ötürü 4. Kalkınma Planı da arzu edilen gelişmeyi sağlayamamıştır.

2010 yılında uygulamaya alınan 5. Kalkınma Planı ise 2010-2015 dönemini içermekte ve ana teması Dünya Ticaret Örgütü'ne üyelik, petrol dışındaki sektörlerde özelleştirme çalışmaları yapmak, yabancı sermaye yatırımlarını ve ekonominin kısmi liberalleşmesini sağlamakla birlikte enflasyonla mücadele olan 4. Kalkınma Planı ile hedefleri açısından benzerlik taşımaktadır.

Reformlar:

Yabancı Yatırımların Teşviki ve Korunması Yasası: 1950 yılından beri yürürlükte olan Yabancı Yatırımların Teşviki ve Korunması Yasası'nın Hatemi Hükümetince, yabancı yatırımcılara daha geniş imkanlar tanımak üzere değiştirilmesi yoluna gidilmiş, bu çerçevede hazırlanan yasa taslağı Aralık 2001'de Koruyucular Konseyi tarafından ikinci kez Meclis'e gönderilmiştir.

Ülkeye yabancı sermayenin gelmesini teşvik eden, ekonomik büyüme, işsizlik sorununun giderilmesi ve sanayinin yenilenmesi açısından beklenen "Yabancı Yatırımın Teşviki ve Korunması Yasası (Foreign Investment Promotion and Protection Act – FIPPA)" Haziran 2002'de yayımlanmıştır.

Dış Yatırımın Teşvik ve Korunmasına ilişkin Kanun uyarınca sağlanan imkanlar şöyledir:

I. Yasal İmkanlar:

1. Ülke dışına kâr transferi izni
2. Ana sermayenin ülke dışına transferi izni
3. Yatırımın millileştirilmesi durumunda tazminat ödenmesi,
4. Ülke içindeki yatırımcılara tanınan sair hakların tanınması
5. Nakit olarak sermaye ithali veya makine aleti ve teknik bilgi ithali

II. Mali İmkanlar:

1. En az 6 yıl vergi muafiyeti
2. Muafiyet dönemlerinden sonra %20 oranında vergi indirimi

3. Ortak verginin sadece %10'u
4. İhracat gelirlerinde %100 oranında vergi muafiyeti
5. Gelişme için ayrılmış karlarda vergi muafiyeti

İran mevzuatı hakkında ayrıntılı bilgi www.iranianlaw.com internet sitesinden temin edilebilmektedir.

İRAN EKONOMİSİNE SEKTÖREL BAKIŞ

Tarım:

Dünyada tarım üretimi çeşitliliği (çiftlik ve bahçe üretimi dâhil) açısından 23.6 milyon hektar ekilebilir alanları ile dördüncü sırada yer alan İran'da tarımsal üretim çoğunlukla ülkenin kuzey ve batısında yer alan verimli arazilerde yapılmaktadır.

Tarım alanlarının yaklaşık %60'lık bir bölümü ise düzenli olarak sulanamamaktadır. Fars Haber Ajansı'nın Ekim 2014 tarihli haberinde; Birleşmiş Milletler Gıda Tarım Örgütü (FAO) temsilcisi ile bir araya gelen İslami İran Tarım Bakanı Mahmoud Hojjati'nin tarım sektörünü önemli ölçüde etkileyen su sıkıntısı alanında FAO ile işbirliğine gidilmesine ihtiyaç duyulduğunu ifade etmesi üzerine FAO temsilcisi kuraklığın ve su sıkıntısının üstesinden gelmek üzere kapsamlı bir plan arayışında olduğunu belirtmiştir.

Ülkede farklı iklim özelliklerin nedeniyle çok çeşitli tarım ürünlerinin yetişmesi için elverişli ortam bulunsa da İran GSYİH'nın yalnızca %10.6'sını tarım sektörü oluşturmaktadır ve İran, tarım ve gıda ürünlerin dış ticaretinde ithalatçı durumundadır. Halihazırdaki işgücünün de %17'si tarım sektöründe faaliyet göstermektedir.

İran dünyanın birinci şam fıstığı tedarikçisi olmakla birlikte, yetiştirilen diğer en önemli tarım ürünleri buğday, şekerpancarı, arpa, pirinç, şekerkamışı, keten tohumu ve çaydır. İran ayrıca Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'nin en büyük süt üreticisidir. İhracatı yapılan çiçek ve fıstık gibi ürünlerden artan üretim ise bu alanda diğer sektörlerde görülemeyen güçlü bir ekonomik yapı ortaya çıkarmıştır.

Deniz ürünlerinde de Hazar Denizi'nden elde edilen havyar ile dünya pazarında önemli bir yer alan ve diğer su ürünleri üretimi alanında da yüksek potansiyele sahip olan İran, ihraç pazarları arasına Rusya'yı eklemiştir. AB tarafından Rusya'ya uygulanan yaptırımlara karşılık, Rusya daha önceden Avrupa ülkelerinden ithal ettiği karides, ton balığı konservesi, havyar gibi su ürünlerini İran'dan temin edecektir.

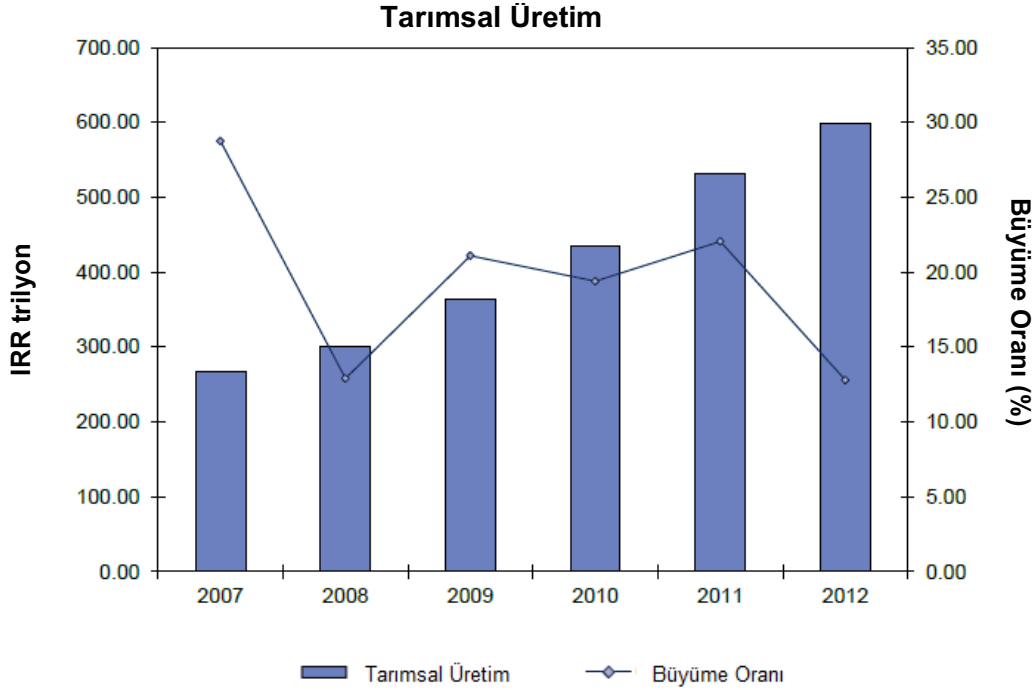
İslami İran Tarım Bakanı Hojjati İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı'nda (IRNA) Kasım 2014'te yer alan demecinde, geçtiğimiz sene içerisinde ithal pirinç fazlası verildiğini belirterek; mevcutta pirinç ithalatına dair bir kısıtlama bulunmadığını ancak yüksek sezon hasılatından ötürü son dönemlerde pirinç ithalatı yapılmadığını da ifade etmiştir. Hojjati ayrıca ülkedeki yaklaşık 3 milyon tonluk pirinç tüketiminin 2 milyon tonunun iç piyasadan karşılandığını ve geri kalan miktarın ise ithal edildiğini söylemiştir.

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün verilerine göre İran'ın miktar bazlı en fazla ihraç ettiği ürünler sigara, sebze, baharat, ipek böceği kozası, elma suyu, bebek maması, et, konserve mantar, kakao ezmesi ve yağsız süttür. En fazla ithal edilen ürünlerin başında ise mısır, işlenmemiş şeker, işlenmiş pirinç, soya fasulyesi, soya fasulyesi yağı, palmye yağı, arpa, buğday, patates ve ayçiçeği yağı gelmektedir.

Tarım ve gıda ürünleri talebinin iç piyasadan karşılanmasına önem veren İran'da 5. Kalkınma Planı kapsamında, her yıl 4.5 milyon ile 5 milyon ton tarım ürünü işlenmesi ve özellikle palmye ürünleri, meyve ve sebze üretimine ağırlık verilmesi öngörülmektedir.

Ayrıca, mevcut tarım tekniklerinin modernize edilmesi adına İran Hükümeti tarafından verilen teşviklerin yanı sıra birçok barajın inşa edildiği belirtilmektedir. Tahran Ticaret Müşavirliğimiz tarafından hazırlanan İran Ülke Profili'nde de dışarıya kapalı bir ülke olan İran'ın dünyadaki modern teknolojinin tarıma nasıl yansıtılabileceği hususunda ülkemizin gelişkin tarım teknolojileri ve Avrupa pazarlarına nazaran ucuz olması nedenleriyle İranlı ithalatçılar için Türkiye'nin cazip bir pazar olarak görüldüğüne yer verilmiştir.

Bununla birlikte, son yıllarda tarım sektöründeki yatırımlarda artış olduğuna ve tarımsal üretimde liberalleşme, paketleme ve pazarlama alanlarındaki gelişmelerin yeni ihrac pazarlarının yaratılmasına olanak sağladığına değinilmiştir.

Kaynak: MarketLine

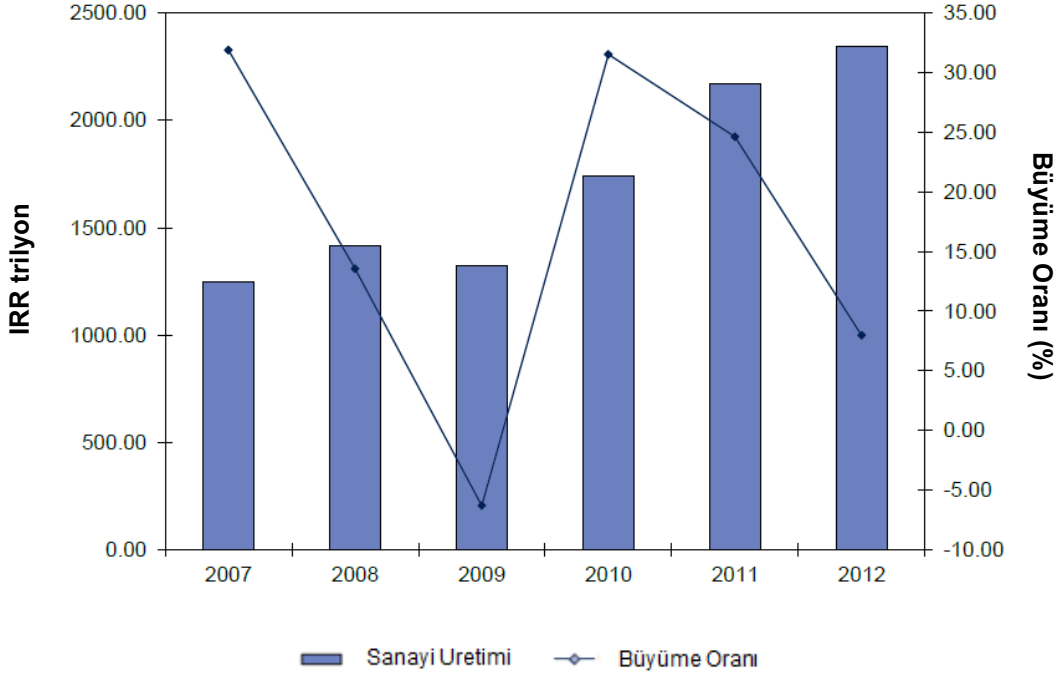
Sanayi:

İran GSYİH'nın yaklaşık %45'ini oluşturan sanayi sektöründe mevcut işgücünün %34,4'ü bu sektörde istihdam edilmektedir.

İran'daki özelleştirme girişimlerinin başarılı olamaması ve 1990'ların ortalarındaki yüksek dış borç ödemeleri sonucu petrol harici sanayi sektörlerine yeterli düzeyde döviz rezervlerinin aktarılamaması petrol harici sektörlerin gelişimine engel olmuştur.

Aynı şekilde ithal ikameci politika yürütülen ülkede her ne kadar üretim tesisleri açılmaya devam edilse de Tahran Ticaret Müşavirliğimizin İran Ülke Profili'nde yer verdiği üzere ülkedeki üretim teknolojilerinin, makine ve ekipmanlarının günümüz şartlarına uygun olmayışı, şirketler üzerindeki doğrudan veya dolaylı devlet mülkiyeti ve düşük iç rekabet üretim kalitesini olumsuz yönde etkilemiştir.

Kalkınma Programları paketlerinden de anlaşılabilceği üzere; İran Hükümeti'nin öncelikli hedefleri arasında ekonominin petrole bağımlılığını azaltmak, yüksek petrol gelirlerini değerlendirmek ve ihracatı geliştirmek yer almaktadır.

Kaynak: MarketLine

Petrokimya Sanayi:

Petrol sektörüne olan bağımlılığı azaltmak amacıyla, ülkede petrolden elde edilen gelirlerin bir kısmı petrokimya sanayi gibi diğer alanlara aktarılmaktadır. 12 Ocak 2015 tarihinde Ulusal Petrokimya Sanayileri Şirketi (NPIC) Yönetici Direktör V. Hassan Peyvandi'nin İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı'na verdiği demeçte petrokimya sanayisinin ekonominin ağırlık merkezi ve kalkınmanın eksenini olacağını ifade etmiştir.

İran'ın sahip olduğu 11 petrokimya kompleksi Basra Körfezi'nin petrokimya üretiminin yüzde 13'ünü gerçekleştirmektedir. Son yıllarda İran'ın petrol dışı gelirlerinde de bir artış göze çarpmaktadır.

Petrokimya alanındaki önemli projelerin çoğu Körfez kıyısında bulunan Pars Özel Ekonomik Bölgesi'nde yer almaktadır. Son yıllarda hızlı bir büyüme gözlenmektedir ancak hedeflenen yüksek değerlere ulaşılması, Pars Özel Ekonomik Bölgesi'nin daha da geliştirilmesinin yanında İran'ın bu alandaki dış yatırımı ülkesine çekebilme yeteneğine bağlıdır.

Son yıllarda İran petrol konusunda bakış açısını değiştirmiş ve petrolü bir sermaye aracı olarak görerek, petrolün satımından elde edilen gelirlerin başka yatırımlara dönüştürülmesi konusu üzerine çalışmalar başlatarak; özel bir fon

oluşturulmuştur ancak kurulan bu fondan amacına uygun bir şekilde yararlanılmamıştır. Şu anki durumda 25 tanesi onshore olmak üzere 32 sahada üretimi yapılmaktadır.

5. Kalkınma Planı çerçevesinde 64 proje yıllık 50 milyon ton kapasite ile ve 44 milyar dolarlık yatırımla hayata geçecektir. Bu projeler ile İran, 2015 yılı sonuna kadar toplam 100 milyon tonluk petrokimya ürünü üretme kapasitesine sahip olmak istemektedir. Bu rakam ise İran'ı Dow Chemical'dan sonra dünyada ikinci büyük petrokimya ürünü üreticisi yapmaktadır.

Otomotiv ve Yan Sanayi:

Yatırımlarla birlikte yerli otomobil sanayisine öncelik verilen İran'da, hükümetin yatırımları ile birlikte otomobil üretimi rekor seviyelere ulaşmıştır. Otomotiv sektörü üretim hacmi açısından dünyada 14. sırada yer alan İran'da yıllık ortalama 1,5 milyon adet üretim yapılmaktadır.

İran sanayisinin lokomotifi olan otomotiv sektörü dış rekabet karşısında yüksek vergi oranları ve kotalar ile korunmaktadır. Fakat, devlet tekelinde olan bu sektör, teknoloji transferi amacıyla son yıllarda yabancı ortaklıklar yoluyla yeni model araçların üretimine başlamıştır. Başta Nissan (Japon), Peugeot (Fransa), Renault (Fransa) ve Kia (Güney Kore) firmaları olmak üzere birçok ortaklık anlaşması imzalanmıştır.

İran Khodro Şirketi Saipa (Citroen ve Kia otomobillerinin üreticisi) ile işbirliği yaparak; Fransız Renault firması ile müşterek, İran'daki mevcut arabaların yüzde 50'sini oluşturan eski teknoloji üretimi Peykan'ların yerine, Renault L90 isimli yeni bir modelin %50 yerli montaj ile yılda 300 bin adet civarında üretilmiş ve Mayıs 2006'da piyasaya sunulmuştur. Renault firması, L90 üretiminden ayrı olarak Saipa grubuna bağlı Pars Khodro ile Megane Sedan model araçların İran'da üretimi ve 2006 ortalarında pazarlanması konularında, Mayıs 2005 içerisinde anlaşmaya vardıklarını açıklamıştır. İran'daki yatırımlarının ikiye katlanabileceğini açıklayan Renault firmasının, 1979 senesinden beri İran'da 300 milyon euro ile yatırım yapan petrol dışı ilk Fransız firması olduğu belirtilmektedir.

Sanayi ve Madenler Bakanı, 50 milyon dolar tutarında yatırım gerçekleştirilen İran Khodro Dizel Şirketinin yılda 5.500 otobüs üretimi kapasiteli ünitesini Nissan 2002'de hizmete açmıştır. Ayrıca söz konusu şirket, Alman-Amerikan otomotiv şirketi Daimler Chrysler ile 8 ve 40 ton kapasiteli kamyon üretimi için bir anlaşma imzalamış ve CKD (complete knock down) sıfırdan üretimini başlatmıştır.

İran'da kalite ve rekabeti arttırmak amacıyla hazır binek araç ithalatına müsadeler verilmeye başlanmış olup, bu müsadeler çerçevesinde BMW ve Mercedes gibi binek araçların da ithalatı ve satışı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca %90 olan ithal araç vergisi Mart 2010'da %70'e indirilmiştir.

Gıda Sanayi:

İran'da 168 adet, 50'den fazla kişinin çalıştığı geniş ölçekli gıda işleme tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerde yıllık ortalama 9 milyar riyal değerinde üretim gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte bu alanda üretim ve ürün geliştirme düşük seviyede kalmaktadır. Bugün sektör iç talebi karşılayacak seviyeye ulaşmıştır. Ancak ihracata yönelik üretim sınırlıdır. İhracatın artması için bu sektördeki ürün kalitesinin artırılması ve paketlemeye yönelik yatırımların yapılması önem kazanmaktadır.

Hükümet ayrıca, havyar ve şamfıstığı ihracatının geliştirilmesi yönünde çalışmalar sürdürmektedir.

Madencilik:

Dünyanın en büyük çinko, ikinci en büyük bakır ve dokuzuncu büyük demir rezervlerinin bulunduğu İran maden bakımından zengin bir ülkedir. Diğer maden rezervleri arasında uranyum, kurşun, kromit, manganez, kömür ve altın yer almaktadır.

Madeni cevherler açısından dünyanın en zengin on beşinci ülkesi olan İran'da 68 çeşit maden, 37 milyar ton mevcut rezerv ve 57 milyar tondan fazla potansiyel rezerv bulursa da dünya maden üretimindeki yeri %1.5'in altında seyretmektedir. Madeni kaynakların ekonomiye katılabilmesi için yabancı teknoloji ve sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle bu sektörde yatırımlar hükümet tarafından teşvik edilmektedir. Ekipman, "know-how" ve yatırım sunan yabancı firmalar için önemli imkânlar bulunmaktadır. Bugün yabancı firmalar İran'da fizibilite çalışmalarından ekipman teminine kadar madencilik sektöründe aktif olarak faaliyet göstermektedirler.

Ayrıca, yetkililer tarafından İran'ın dünya piyasalarında rekabet edebileceği ürünlerin ihracına yönelmesi gerektiği belirtilmektedir.

Sektörden sorumlu Madenler, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, alt kuruluşlara sahip olan holding yapısındaki İran Madencilik ve Maden Sanayileri Kalkınma ve Yenilenme Organizasyonu (İMİDRO) öncelikli olmak üzere birçok devlet şirketi aracılığıyla faaliyetlerini yürütmektedir.

Madenler, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Alman muadili arasında imzalanan anlaşma çerçevesinde, İran'ın 150 bin ton olan mevcut alüminyum üretimi 10 yıl içinde 1 milyon tona çıkarılacaktır. Fars Haber Ajansı'nın Ocak 2015 tarihli haberinde İMİDRO 21 Mart-22 Kasım 2014 döneminde alüminyum üretiminin 262 bin tonu aştığını bildirmiştir.

Aynı ajansa göre demir cevheri rezervleri 90 milyon tona, kömür rezervleri de 120 milyon tona ulaşırken; İran Zarshouran altın madeni, Batı Azerbaycan Eyaleti ve Kuzeybatı İran yakınındaki kazılar ile altın rezervleri 89 tondan 108 tona çıkmıştır.

5. Kalkınma Planı ile yılda 42 milyon ton ham çelik üretimi, 500 milyon ton demir üretimi, 910.000 ton alüminyum üretimi, 455.000 ton bakır üretimi hedeflenmiştir. Ekim 2014'te gerçekleşen 3. İran Maden ve Maden Sanayileri Yatırım Konferansı'nda konuşan İran Madenler, Sanayi ve Ticaret Bakan Yardımcısı ve İMİDRO Başkanı Mehdi Karbasian dünya ekonomisinin 2015 içerisinde yükselişe geçeceği tahminlerin uluslararası piyasalarda madencilığe olan talebin artacağını işaret ettiğini ve bu gelişmelerinde İran ekonomisi üzerinde olumlu etki bırakacağını söylemiştir.

Demir - Çelik Üretimi:

1960'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin desteği ile kurulan demir ve çelik sektörü, 1979 devrimi sonrası yapılan yatırımlarla daha da gelişmiştir. İMİDRO verilerine göre, İran bugün 2.5 milyar ton demir cevheri rezervi ile dünyada 14. sırada yer almaktadır. Önemli demir madenleri, Asfahan, Ahvaz ve Yazd Bölgerinde bulunmaktadır.

Orta Doğu'da 76 milyon ton olan çelik tüketimiyle İran, ülkemizden sonra, %25'lik pay ile ikinci sırada yer almaktadır. İMİDRO gerçekleşen son çalışmalara göre 2025'te İran çelik tüketiminin 46 milyon tona ulaşmasını beklemektedir. Orta Doğu ve

AB ülkelerine yapılabilecek 6 milyon tonluk ihracat fırsatı ile de 2014'te 16 milyon ton olan işlenmemiş çelik üretiminin, 2025'te 52 milyon tona yükseltilmesi hedeflemektedir.

Çelik yapımı projelerinin çoğunda sünger demir-elektrik ark ocağı (DRI-EAF) teknolojisi kullanılan İran'ın, 16 milyon ton olan mevcut sünger çelik üretiminin, 2025'te 56 milyon ton ile dünyada birinci sırada yer alması öngörülmektedir.

IMIDRO yeni kaynakların keşfi için önümüzdeki beş yıl içerisinde 500 milyon ABD dolarına kadar yatırım yapabileceğini belirtmiştir. IMIDRO'nun yatırım fırsatları hakkında detaylı bilgiye www.imidro.gov.ir adresinden ulaşmak mümkündür.

Petrol:

BP Dünya Enerji İstatistikleri Raporu'na göre 2013 yıl sonu rakamlarıyla OPEC ülkeleri arasında Suudi Arabistan'dan sonra ikinci en büyük petrol üreticisi olarak yer alan İran petrol rezervleri bakımından da sırasıyla Venezuela ve Suudi Arabistan'ı takiben 157 milyar varil ile üçüncü sırada yer almaktadır. Dünya rezervlerinin ise %9.3'ünü elinde bulundurarak; Venezuela, Suudi Arabistan ve Kanada'yı takiben dünyada dördüncü sırada yer alan İran'ın ham petrol rezervlerinin önemli bir bölümü Irak sınırı yakınındaki Kuzistan'da bulunmaktadır.

İran, Ticaret Müşavirliği verilerine göre; günlük 4 milyon 200 bin varil ham petrol üretim kapasitesine sahiptir ve günlük ham petrol üretimi yaklaşık 4 milyon 106 bindir. Ülkede 32 sahada (25'i onshore) üretim yapılmakta ve 2015 yılında 5,8 milyon varil hedefine ulaşmak için Hazar Denizi'nde yeni petrol kuyuları açma çalışmalarına başlanmıştır.

2009 yılında İran'da Sousangerd'de 8.8 milyar varillik yeni bir petrol sahası bulunmuştur. Bu petrol sahası son 5 yılda keşfedilen petrol sahaları arasında en büyük olanıdır. Ayrıca Batı Kermanshah'ta 2010 yılında 475 milyon varillik Soumar petrol sahası keşfedilmiştir.

Döviz girdilerinin %80'ini, bütçe gelirlerinin de %40-50'sini petrolden elde eden İran'da, yaptırımların uygulanmasıyla birlikte 2012'de 101,4 milyar dolar olan petrol ihracatı, 2013'te 61,9 milyar dolara gerilemiştir. İran petrol alıcıları ise Çin, Hindistan, Güney Kore, Japonya ve Türkiye'dir.

Haziran 2014 itibarıyla düşmeye başlayan petrol fiyatlarına ilişkin İran Milli Petrokimya Şirketi'nin 50. yılında bir açıklama yapan İran Petrol Bakanı Bicen Zengene, bu konunun ekonomik ve siyasi olduğunu vurgulamıştır. Bakan Zengene, OPEC ile görüşme halinde olduklarını ve OPEC'in kararları çerçevesinde ülke politikasının belirleneceğini ifade etmiştir. Üretim kapasitesinin düşürülmesinin gündemde olmadığını söyleyen Petrol Bakanı, yeni yıl bütçesinde petrol fiyatının Meclis tarafından da onaylandığına dikkat çekerek; varil başına 72 dolar olarak belirlendiğini söylemiştir. Bakan Zengene nükleer müzakerelerin sonuçlanması ve İran'a uygulanan yaptırımların kaldırılmasıyla petrol fiyatlarının normale döneceğini açıklamıştır.

İran aynı zamanda, Irak ile petrol konusunda işbirliğini geliştirmektedir. İran'ın Abadan Rafinerisinden yararlanabilmek amacıyla günde 250,000 varil petrol taşıma kapasitesine sahip mevcut petrol boru hattının 6 mil kadar daha uzatılması konusunda çalışmalar yürütülmektedir. 13 Ocak 2015'te Tahran'da temaslarda bulunan Irak Petrol Bakanı Adil el-Mehdi İran ve Irak'ın ortak sahalardan petrol ve doğal gaz çıkarma konusunda ortak kaynaklardan yararlanma hususunda Tahran-Bağdat işbirliği modelinin diğer ülkeler için bir örnek olarak kullanılabileceğini kaydetmiştir.

**Petrol Üreten Ülkelerin Rezervleri ve Yıllık Üretimleri
2013**

	Toplam Rezervler (milyar varil)	Dünyadaki Payı (%)	Yıllık Üretim (bin varil/gün)	Dünyadaki Payı (%)
Venezuela	298.3	17.7	2623	3.3
Suudi Arabistan	265.9	15.8	11525	13.1
Kanada	174.3	10.3	3948	4.7
İran	157.0	9.3	3558	4.0
Irak	150.0	8.9	3141	3.7
Kuveyt	101.5	6.0	3126	3.7
BAE	97.8	5.8	3646	4.0
Rusya	93.0	5.5	10788	12.9
Libya	48.5	2.9	988	1.1
ABD	44.2	2.6	10003	10.8
OPEC Ülkeleri	1214.2	71.9	36829	42.1

Ülke sıralaması toplam rezerve göre yapılmıştır.

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy (2014)

Doğalgaz:

2013 yıl sonu itibariyle BP Dünya Enerji İstatistikleriyle 33.8 trilyon m³’lük doğalgaz rezervleri ile birinci sırada olan İran’ı, 31.2 trilyon m³ ile Rusya ve 24.7 trilyon m³ ile Katar takip etmektedir. Doğalgaz üretimi ise anılan kaynağın verileriyle 2011’de 159.9 milyar m³, 2012’de 165.6 milyar m³ ve 2013’te 166.6 milyar m³ olarak gerçekleşmiştir.

Ülkede doğalgaz sektörünün petrol gelirlerindeki hareketliliği stabilize edecek sektör olarak görülmeye başlanmasıyla doğalgaz yataklarının işletmeye açılması görülmektedir.

Tahran Ticaret Müşavirliğimizin raporunda yer alan bilgiye göre “İran’ın güneyinde bulunan ve 8–13 trilyon m³ doğalgaz rezervi olduğu tahmin edilen Güney Pars Sahası’nın geliştirilmesine yönelik projenin bazı aşamaları, ihraç edilmek üzere sıvılaştırılmış doğalgaz üretimine ayrılmıştır. Bu saha yabancı sermayeye açılmış ve aşamalar halinde çeşitli uluslararası konsorsiyumlar ile doğalgaz kaynak araştırılması ve geliştirilmesi çalışmaları hızlandırılmıştır. Güney Pars Doğalgaz Sahası Basra

Körfezinde İran ile Katar arasında paylaşılan "offshore" bir alandır. İran, kendi payı üzerinde 28 safhada geliştirme projeleri yürütmekte ve bu amaçla yabancı sermayeyi çekmeye gayret etmektedir."

İran Ulusal Petrol Şirketi Keşif Müdürü Hürmüz Ghelavand Aralık 2014'teki bir açıklamasına göre İran'ın güneyindeki Fars Eyaleti'nde çok büyük bir doğalgaz sahası bulunmuştur. Ne kadarlık bir rezerve sahip olduğu ve büyüklüğü hususunda çalışmaların devam ettiği sahanın; Hürmüz Boğazı'na kadar bir uzunluğa sahip olabileceği tahmin edilmektedir.

Güney Pars, Golşen, Ferdevsi, Kiş, Şanul, Homa, Salman ve Araş gibi dünyanın en büyük doğalgaz sahalarına sahip olan İran'da Keşif Müdürü Ghelavand ayrıca, ülkedeki tuz kubbelerinde şimdiye kadar keşif çalışması yapılmadığını ve mevcut sismoloji donanımları ile keşfin gerçekleştirilemeyeceğini belirterek, Avrupalı bir şirket ile doğalgaz keşfi kapsamında anlaşma imzalandığını ifade etmiştir.

Bugün toplam enerji ihtiyacının yarısını doğalgazdan karşılayan İran'da Güney Pars sahasından üretilen doğalgaz artan iç tüketim talebinin karşılanmasında önemli yer tutmaktadır.

İran aynı zamanda önemli bir doğalgaz ihracatçısıdır ve ihracatını artırmak için girişimlerde bulunmaktadır. Doğalgaz ticaretinin büyük bir bölümünü boru hatları aracılığı ile gerçekleştirilen İran'ın başlıca doğalgaz ihraç partnerleri Türkiye ve Ermenistan'dır.

Türkiye 2002 yılından itibaren İran'dan 25 yılda toplam 10 milyar m³ alınacak doğal gazın transferine başlamıştır. İran ayrıca, Türkiye ve Bulgaristan üzerinden *Nabucco* projesi kapsamında Avusturya'ya doğalgaz ihraç etmeyi hedeflemektedir. İran'ın diğer potansiyel doğalgaz pazarları Ermenistan, Ukrayna (İran-Ermenistan-Gürcistan-Kırım üzerinden geçecek bir boru hattı ile), Avrupa, Pakistan, Hindistan, Tayvan, G. Kore ve Çin'in kıyı bölgesidir. Bu ihracatın boru hatları ya da LNG tankerleri ile gerçekleştirilmesi mümkündür. Bu çerçevede, Çin'in devlete ait firmalarından Zhuhai Zhenrong Co. 2004 yılında İran'dan 25 yıl boyunca toplam 110 milyon ton LNG almayı taahhüt eden bir anlaşma imzalamıştır.

Aynı zamanda, İran ve Ermenistan arasında bir gaz anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma uyarınca İran 2007 yılından başlamak üzere Ermenistan'a 20 yıl süreyle toplam 36 milyar metre küp tedarik edecektir.

İran, 1993 yılında Hindistan ile bir boru hattı inşasına yönelik olarak memorandum imzalamış olmakla birlikte bölgedeki siyasi gelişmeler ve güvenlik kaygıları projenin fizibilite çalışmalarının tamamlanmasını engellemiştir.

LNG piyasasında yabancı firmalar arasındaki rekabet hızlanmıştır. Bu çerçevede; İtalyan ENİ, İngiliz BG ve Agip firmaları ile anlaşmalar imzalanmıştır. Bu anlaşmalar uyarınca Hindistan'da ve Güney Avrupa'da terminali bulunan BG'nin bu bölgelere LNG ihraç etmesine karar verilmiştir.

Doğalgaz ihracatı yanında İran esas doğalgaz rezervlerinin bulunduğu güney bölgesinden uzakta kalan kuzey bölgelerinde kullanılmak üzere Azerbaycan'dan doğalgaz ithalini düşünmektedir. Halen Türkmenistan'dan bir miktar doğalgaz ithal edilmekte ve bu bölgede kullanılmaktadır. Türkmenistan 2001 yılından itibaren İran'a 40 dolardan 5.9 milyar m³ doğalgaz sağlamaktadır.

Şehit Haşemi Nejad (Khangiran) Gaz Rafinerisinin açılışı 16 Nisan 2002 tarihinde Cumhurbaşkanı Hatemi tarafından gerçekleştirilmiştir. Rafineride günde 8,5 milyon metreküp gaz rafine etme kapasiteli iki ünite bulunmaktadır.

Ağustos 2010'da National Iranian Gas Company (NIGC) Irak'la bir anlaşma imzalamıştır. Irak'a 5–10 milyon m³/d doğalgaz gönderilecek ve anlaşma 7 yıl boyunca geçerli olacaktır.

Gaz Üreten Ülkelerin Rezervleri ve Yıllık Üretimleri 2013

	Toplam Rezervler (trilyon m ³)	Dünyadaki Payı (%)	Yıllık Üretim (milyar m ³)	Dünyadaki Payı (%)
İran	33.8	18.2	166.6	4.9
Rusya	31.3	16.8	604.8	17.9
Katar	24.7	13.3	158.5	4.7
Türkmenistan	17.5	9.4	62.3	1.8
ABD	9.3	5.0	687.6	20.6
Suudi Arabistan	8.2	4.4	103.0	3.0
BAE	6.1	3.3	56.0	1.7
Venezuela	5.6	3.0	28.4	0.8
Nijerya	5.1	2.7	36.1	1.1
Cezayir	4.5	2.4	78.6	2.3

Ülke sıralaması toplam rezerve göre yapılmıştır.

Kaynak: BP Statistical Review of World Energy (2014)

Elektrik Enerjisi:

İran elektrik üretiminde kendi yeterliliğine sahiptir ve iç şebekelerinde %80 kapasite ile üretimde bulunmaktadır. Mevcut elektrik üretim teçhizatları eski olan ve revizyon için yeterli teknolojiye sahip olmayan ülkede elektrik santrallerin çoğaltılması hükümetin öncelikli yatırım hedefleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, Tahran Ticaret Müşavirliğimizin İran Ülke Profiline belirttiği üzere, "Anayasasının 44. maddesi ve bu maddenin uygulama kanunu ile hız kazanan özelleştirme hareketi kapsamında elektrik üretiminin büyük bir bölümünü özel sektöre devretmek ve elektrik santrali inşası ile üretim faaliyetlerine yakın bir tarihte son vermek istemektedir. Elektrik santrali inşası için yeterli tecrübe ve donanımına sahip olmayan İran özel sektörünün teknolojik yeterliliğe sahip yabancı firmalarla ortaklık ihtiyacının doğacağı ve ülkemiz firmaları ile önemli bir işbirliği imkânı olacağı tahmin edilmektedir."

İran Enerji Bakan Yardımcısı Ali Rıza Daimi'nin Mehr Haber Ajansı'nda yer alan haberine göre, İran'ın dünyanın altı büyük elektrik inşaatçısı arasında yer almaktadır ve elektrik üretimi konusunda bölgede merkez haline gelmeyi ve bir elektrik üssü olmayı hedeflemektedir. "Birçok komşu ülke ile kara yoluyla elektrik transfer hattının kurulduğunu ve yakın gelecekte Fars Körfezi'ndeki komşu ülkeler ile de deniz yoluyla elektrik iletim hattının inşa edileceğini belirten Daimi, İran'ın sahip olduğu olağanüstü coğrafi konumu dışında, elektrik santrali inşası konusunda da teknik açıdan büyük başarılar ve kazanımlar elde ettiğini ve bu konuda dünyanın ilk 6 ülkesi arasında yer aldığını" da söylemiştir.

Aynı haber ajansının Ocak 2015'te yer alan İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'nin enerji konusunda büyük kapasitelere sahip olan Buşehr ziyaretinde, İran'ın petrol ve doğalgaz ihracatının önemli bir kısmının bu eyalet üzerinden yapıldığını ve İran'ın nükleer elektrik üretim kapasitesininin 3 katına çıkacağını açıklamıştır. Ruhani ayrıca "Sadece Buşehr'de bulunan nükleer elektrik üretim tesisleri, günümüzde yaklaşık 1000 MW elektrik üretimi kapasitesine sahiptir. Tesislerimizin kapasitesini 2000 MW arttırmayı amaçlıyoruz" demiştir.

18 hidro-elektrik ve 20 petrol ile çalışan santrale sahip İran'ın elektrik enerjisi kapasitesi 2010 yılı itibarıyla 213.7 Milyar KW'ye ulaşmıştır. İran'da elektrik enerjisine olan talep ülkenin kalkınma hamlelerine paralel olarak yılda % 7-8 oranında artmaktadır. Bu çerçevede, Enerji Bakanlığı Yap-İşlet-Devret yöntemi ile kurulacak enerji santrallerine sıcak bakmaktadır.

İran Enerji Bakanı Hamid Çitçiyan'ın 15 Eylül 2014 tarihli Mehr Haber Ajansı'nda yer alan demecinde Rusya ile elektrik santralleri inşası için yapılan anlaşmanın değerinin yaklaşık 10 milyar dolar olduğunu ve anlaşma çerçevesinde iki ülke arasında enerji nakil hatları kurulması ve Tebes'te de 2 ortak enerji santralinin inşa edilmesinin planlandığını ifade etmiştir.

İran enerji üretim, iletim ve dağıtım yönetim şirketi olan Tavanir ve Suudi Arabistan'ın Zenel Şirketi, Azerbaycan'da 1200 MW'lık bir elektrik santrali kurulması konusunda anlaşmışlardır. İran ayrıca Belarus'un ısıtma santrallerini geliştirmek ve bu ülkede yeni bir hidroelektrik santral kurmayı planlamaktadır.

2010 yılında İran enerji çalışmalarına hız vermiştir. 1000 MW Assaluyeh projesi Haziran 2010'da başlamıştır. Temmuzda ise 336 MW Kermanshah enerji projesi, 648 MW Khoramshahr projesi hayata geçirilmiştir. Khoramshahr projesi ile 2011 yılı sonunda kapasitenin 1.450 MW olduğu tahmin edilmektedir.

22 Aralık 2014 tarihinde Mehr Haber Ajansı'nda yer alan bir habere göre İran'ın 2014 yılındaki elektrik üretimi bir önceki yıla oranla %6 artarak rekor seviye ulaştı. Geçtiğimiz sene içerisinde ülkede elektrik üretimine yapılan yatırımlar ve elektrik üretim santrallerindeki onarım çalışmaları ile enerji üretim kapasitesi 211 GW'a ulaşmıştır. Termik santraller ile elektrik üretimi %6.42 oranında artarak 200 bin 164.4 GW; hidroelektrik santraller ile elektrik üretimi ise %0.99 seviyesinde artarak 11 bin 506.4 GW'a çıkmıştır.

İran nükleer enerji kullanarak 2020 yılına kadar 7000 MW elektrik enerjisi üretmeyi planlamaktadır.

Altyapı Projeleri:

İran'da 8.367 km uzunluğunda demiryolu ağı bulunmaktadır ve son yıllarda özellikle Orta Asya'daki ülkeler ile demiryolu ağının geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda Irak-İran demiryolu hattının yapımı gündeme gelmiştir. Mart 2010'da İran ve Rusya, Qazvin-Rasht-Astara demiryolu projesine yatırım için bir anlaşma imzalamıştır. 350 km uzunluğunda bir demiryolu hattı yapılmasını öngören projeye Azerbaycan da dahildir. Temmuz 2010'da ise Kaveh, Pahl ve Laft limanlarını demiryolu ile birleştirme projesi başlatılmıştır. Projenin değeri 800 milyon dolar olarak belirlenmiştir. Tahran'ı, Irak-İran sınırındaki Khosravi ile demiryolu ağıyla birleştirme projesi için ise Çin ile 2 milyar dolarlık bir anlaşma imzalanmıştır. Bu projeye göre söz konusu demiryolu hattının 580 km uzunluğunda olması hedeflenmektedir. Ayrıca 2015'in Ocak ayında 2 demiryolu hattı inşa edilmesine ilişkin Irak ve İran arasında bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. Irak Ulaştırma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada söz konusu işbirliği ile İran'ın güney batısındaki Şelamece'den, Irak'ın güneydoğusundaki Basra'ya 37 kilometre uzunluğunda bir demiryolu ile İran'ın batısındaki Kermansah'tan, Bağdat'ın kuzeyindeki Diyala'ya bağlı Hanekin ilçesine de ikinci bir demiryolu hattı inşa edilmesi planlandığı ifade edilmiştir.

331 havalimanı bulunan İran'da; Iranian Airports Holding Company ile havacılık sektörüne 1 milyar dolarlık yatırım yapılması öngörülmektedir. Ayrıca Tahran'da bulunan Imam Khomeini havalimanının geliştirilmesi projesi de gündemdedir. Bu projeye göre, yolcu kapasitesinin 3 katına çıkarılıp yılda 20 milyon yolcuya hizmet verilmesi hedeflenmektedir. Uzun vadede ise amaç yılda 90 milyon yolcu kapasitesine ulaşabilmektir.

İran'da toplam 172.927 km karayolu mevcuttur. Karayolu taşımacılığının geliştirilmesi adına gerçekleştirilen projeler ile İran'da araç satışında da bir artış gözlemlenmektedir.

Mapna Group ile 2010 yılında İran'da 20.6 km uzunluğunda 21 istasyondan oluşan, İsfahan şehrinin doğusu ve batısını, merkezini ve güneyini birleştiren bir metro hattı projesi için anlaşma imzalanmıştır. Proje değeri ise 99.24 milyon dolardır.

Mehr konut projesi ile İran'da toplam 1.8 milyon konut yapımı öngörülmektedir ve 634.000 konut için sözleşme yapılmıştır. Yapımı tamamlanan 440.000 konutun teslimi kararlaştırılmıştır. Geniş kapsamlı bir proje olan Mehr konut projesi çerçevesinde, İran İskan Bakanlığı'nın açıklamalarına göre 1 milyon konutun şehirlerde, 600 bin konutun kırsal alanda ve 100 binlik kısmının da renovasyon olduğu bildirilmektedir.

İran Ekonomi Bakan Yardımcısı ve Yatırım Ajansı Başkanı Behrouz Alishiri Ocak 2014'te Dünya Gazetesi ile yaptığı röportajda 5 yıllık hazırlanan plana göre her yıl 300 milyar dolarlık altyapı ve üstyapı yatırımları olduğunu ifade etmiştir. Toplam 1.5 trilyon dolarlık yatırımın %20'lik kısmının yabancı sermaye aracılığı ile gerçekleşmesini planladıklarını aktaran Alishiri, yatırımlar doğrultusunda her yıl %8'lik bir büyüme hedeflendiğini söylemiştir. Bakan Yardımcısı Alishiri ayrıca altyapı ve üstyapı yatırımlarında Türkiye'ye güvenlerini açıklamış ve yatırımlar için çağrıda bulunmuştur.

YATIRIM FIRSATLARI

İran yabancı yatırımlar için ülkede elverişli bir yatırım iklimi yaratmak suretiyle önemli miktarda yabancı yatırımı ülkeye çekmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede yabancı yatırımlar için sınırlamalar ve ithalat vergileri azaltılmakta, serbest ticaret bölgeleri yaratılmaktadır. Ülkede yatırımlar petrol, doğalgaz ve madencilik sektöründe yoğunlaşmıştır.

İran Hükümeti özellikle petrol, doğal gaz ve petro-kimya sektörlerinde olası yabancı yatırımlara odaklanmaktadır. Bu sektörlerin dışında kalan alanlarda ise yatırımlar küçük ölçeklidir. Hükümetin yabancı yatırımlara ilişkin şüpheci yaklaşımı giderek değişmekte ve ülkenin sermaye ve teknolojik kaynaklara ulaşmasını imkan sağlayan yabancı yatırımlar ekonomik kalkınmanın bir parçası olarak görülmektedir.

İran'da altı serbest bölge bulunmaktadır:

- Kish Serbest Bölgesi
- Qeshm Serbest Bölgesi
- Chababar Serbest Bölgesi
- Anzali Serbest Bölgesi
- Aras Serbest Bölgesi
- Arvand Serbest Bölgesi

İran Yatırım Ajansı bölgesel yatırım projelerini düzenli olarak ilan etmektedir. Bu projelere www.investiniran.ir adresinden ulaşılabilir.

İRAN DIŞ TİCARETİ

İran'ın en büyük ihraç kalemi petrol ve petrol ürünleridir. Bununla birlikte, sınırlı düzeyde de olsa petrol dışı ihracat söz konusudur. Bunlar tarım ürünleri, halı, deri ve havary gibi geleneksel ihraç malları ile metal cevherleri ve çok daha sınırlı düzeydeki sanayi mallarıdır. İran'ın ithal ettiği ürünlerin başında ise benzin, demir ve çelik, otomotiv yedek parça, tarım ürünleri, ilaç, otomobil ve sanayi ürünleri gelmektedir.

İran ihracatının önemli bölümünü karayolu ile gerçekleştirmekte olup; bunda İran Hükümeti'nin akaryakıt fiyatlarını sübvansiyona yönelik bir politika izlemesinin rolü büyüktür. Hükümet, iç piyasada talebi yüksek olan mallara yönelik kısıtlamaların kanun dışı ticareti teşvik ettiğini kabul etmekte ve uzun vadede bunu önlemeyi planlamaktadır.

Tahran Ticaret Müşavirliğimizin raporunda yer aldığı üzere "uzun süre ithal ikamesine dayanan bir sanayileşme politikası izleyen ve tüm ithalatın devletin kontrolü altında gerçekleştiği İran'da son yıllarda uygulamaya konan dışa açılma politikaları ve DTÖ'ye üye olma hedefi doğrultusunda, ithalâttaki tarife dışı engeller kısmen kaldırılmış, ithalatı yasak çok sayıda maddenin ithalatı mümkün hale gelmiştir. Ancak, yerli sanayinin ve üretimin korunması amacıyla ithalatta alınan vergi oranları yüksek tutularak ithalâtın cazip hale gelmesine olanak tanınmamıştır".

Serbest Bölgeler ve Mevzuatı:

"Serbest ticaret bölgeleri ekonomideki yabancı sermayenin teşvik edilmesi ve artırılması amacı ile yabancı sermaye ve ticari düzenlemeler üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması için tasarlanmıştır. 1993 yılında liberal bir yatırım kanunu kabul edilmiştir. Bu yasa, serbest bölgelerin idaresini %100 sermaye mülkiyet hakkını (arazi mülkiyeti

hariç), karın serbestçe transfer edilebilmesini, 15 yıllık vergi tescili ve vize kolaylıkları gibi konuları düzenlemektedir. Ancak, İran serbest bölgeleri, devletin İran'ın petrol dışı ürünler ihracatını geliştirme düşüncesini gerçekleştirmekten öte, Dubai'den ithalâtın gerçekleştirildiği bölgeler haline gelmiştir.

Serbest bölgelerden beklenen verimlilik elde edilmediği için yeniden yapılandırma yönünde önemli adımlar atılmış, bu bölgeler özel mevzuatlarla yeniden düzenlenmiştir. Serbest bölgeler mevzuatı genel mevzuattan büyük farklılıklarla ayrılmakta ve liberal bir yaklaşım göstermektedir. Ayrıca iç bölgelerde özel ekonomik bölge (special economic zone) olarak adlandırılan ve nispeten cazip yatırım ve alt yapı koşulları sağlayan bölgeler de bulunmaktadır. Serbest ticaret ve özel ekonomik bölgeler doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlı Yüksek Konsey (High Council of Special Economic and Free Trade Zone) Genel Sekreterliğince yönetilmektedir.”

Dış Ticaret Mevzuatı:

“Az sayıda da olsa bazı maddelerin ithalatındaki yasaklama uygulamaları devam etmektedir. Herhangi bir maddenin ithalinden önce Ticaret Bakanlığına müracaat edilerek malın kaydedilmesi, diğer Bakanlıkların (Sanayi, Sağlık, Tarım vb.) iznini gerektiren kalemlerde ise ayrıca ilgili Bakanlıktan ithalât ön izninin alınması uygulamaları bulunmaktadır. Yasak kapsamındaki maddeler arasında, dinen sakıncalı bulunan bazı içecekler, gıda maddeleri, hayvansal besinler, yayın ve bantlar olduğu görülmektedir.”

İthalat Mevzuatı:

“İthalatla ilgili genel şartlar şunlardır:

1. Geçerli ticaret lisansına sahip olmak (Kartı Bazargani).
2. İhracat ve İthalat Mevzuatı Kanun Yönetmeliği ekinde yer alan listede yazılı malların ithal şartlarına göre düzenlenmesi için gerekli belgeleri almış olmak.
3. Ticaret Bakanlığında kayıt yaptırmak.
4. İlgili bankaların birinde hesap açmak.
5. Standartların yanısıra hayvansal ve bitkisel ve sağlık karantinalarını konu alan ilgili mevzuatlar ile diğer ilgili yasalara uymak.
6. Mal denetleme şirketi tayin etmek ve malın gümrükten çıkarılmasında gerekli onay belgesini almak.
7. Gümrük harç ve vergilerini vb. ödemek.
8. İhracata karşılık mal ithalatının kapsadığı alanlar ilgili kanun maddelerinde belirtilmiştir.
9. Halihazırda ülkeye giren bir kısım mal ve eşyalar fiyatlandırma mevzuatı ile ithalâtçılar tarafından da uyulması gereken mal dağıtım mevzuat hükümleri kapsamındadır.”

Ticarette Uygulanan Standartlar:

“İran Endüstriyel Araştırma ve Standartlar Enstitüsü (ISIRI), Bakanlar Kurulu Kararı ile ithal ve ihraç edilen malların kalitesini kontrol etmek üzere yetkilendirilmiştir. ISIRI Zorunlu Standartlar Programı, sağlık, güvenlik ve çevre yönetmelikleri açısından tüketici haklarını, aynı zamanda yerel imalatçıların düşük nitelikli ithal mallara karşı haklarını korumayı amaçlamaktadır. Zorunlu standartlar programına tabi malların gümrükten geçişi ve İran piyasasına erişiminin gerçekleşmesi için, ISIRI tarafından düzenlenmiş Uygunluk Sertifikasına (CoC) ihtiyaçları vardır.

İran Endüstriyel Araştırma ve Standartlar Enstitüsünün (ISIRI) açıklamasına göre İran Dünya standartlarına sahip olma açısından 28. sırada yer almaktadır. 8.548 standardın geçerli olduğu İran'da, 485 ürün zorunlu standart uygulamasına tabidir.

ISIRI'nin hali hazırda 320 laboratuvarı bulunup, özel sektöre bağlı 320 laboratuvarla iş birliği yapmaktadır. Anılan kurum hakkında daha fazla bilgiye www.isiri.com ve www.isiri.org adreslerinden ulaşılabilir.”

TÜRKİYE-İRAN TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

2003 yılına kadar İran ile ticari ve ekonomik ilişkilerimiz; ülkedeki kapalı rejim ve korumacı ekonomi siyaseti kaynaklı sorunlar, siyasi krizler nedeni ile arzu edilen potansiyelde gerçekleşmemiş olsa da anılan dönemden itibaren İran ile ticari ilişkiler ve karşılıklı yatırım faaliyetlerinde hareketlilik yaşanmaktadır.

Komşu ülke İran ile ülkemiz arasındaki kültürel benzerlikler, nüfusun önemli bir kesminin Türkçe konuşuyor olması, Türkiye'ye karşı duyulan sempati ve Avrupalı firmaların İran pazarında yeterince bulunmaması gibi sebepler Türk işadamları için İran'ı cazip hale getirmektedir. Ayrıca, iki ülke hükümetleri tarafından karşılıklı ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yönünde gerekli kararlılık ve uygun ortamın sağlanması da olumlu rol oynamaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2014 yılında İran'a ihracatımız bir önceki seneye göre %7.8 azalarak 3 milyar 888 milyon ABD doları; İran'dan ithalatımız ise %5.2 azalmış ve 9 milyar 833 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye-İran Dış Ticaret Rakamları (*milyon ABD dolar)

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2010	3.044	7.645	10.689	- 4.601
2011	3.590	12.461	16.051	- 8.871
2012	9.922	11.964	21.886	- 2.042
2013	4.192	10.383	14.575	- 6.191
2014	3.888	9.833	13.721	- 5.945

Kaynak: TÜİK

2014 yılı rakamları ile ülkemizin toplam ithalatındaki %4.05'lik payı ile İran en çok ithalat yapılan 6. ülke iken; toplam ihracatımızdaki %2.46'lık oranla en çok ihracat yaptığımız 10. ülke olmuştur.

İran'ın ülkemizden ithalatını demir ve çelik, tekstil elyafı ve mamulleri ile otomotiv yan sanayi ürünleri oluştururken; ham petrol ve doğalgaz ülkemizin İran'dan ithalatının çoğunluğunu kapsamaktadır.

Türkiye'nin İran'a İhracatında İlk 10 Ürün (*\$)

	2012	2013	2014
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	6.540.574.674	1.679.050.218	634.123.595
Kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler; bunların aksam ve parçaları	431.179.839	349.318.936	444.981.915
Plastikler ve mamulleri	227.262.732	208.616.493	224.400.445
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	154.451.614	129.624.067	193.896.644
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları; aksam-parça aksesuarı	166.837.809	144.410.547	147.254.598
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	43.618.891	53.548.334	125.594.338
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	101.302.456	113.004.685	121.834.070
Demir veya çelikten eşya	115.919.895	107.308.521	101.168.057
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	185.799.001	72.781.777	97.372.963
Demir ve çelik	615.414.145	111.552.131	93.221.316

Ürün sıralaması 2014 verileri ile yapılmıştır ve 2014 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin İran'dan İthalatında İlk 10 Ürün (*\$)

	2012	2013	2014
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	10.698.231.559	9.124.623.653	7.822.156.253
Plastikler ve mamulleri	471.203.448	520.557.016	479.216.324
Bakır ve bakırdan eşya	248.570.665	139.304.418	211.272.046
Gübreler	55.960.953	40.525.978	121.819.044
Organik kimyasal ürünler	96.684.818	124.084.841	109.534.301
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	46.751.226	68.295.711	98.349.217
Çinko ve çinkodan eşya	112.365.320	70.236.024	69.975.479
Cam ve cam eşya	2.958.876	13.302.174	23.269.074
Demir ve çelik	32.321.726	59.271.942	22.660.431
Kurşun ve kurşundan eşya	26.389.711	22.515.586	20.950.684

Ürün sıralaması 2014 verileri ile yapılmıştır ve 2014 verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK

TÜRKİYE-İRAN TURİZM İLİŞKİLERİ

İran'dan Türkiye'ye önemli miktarda turist gelmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığımızın verilerine göre 2012 yılında 1 milyon 186 bin olan turist sayısı, 2013'te %0.8 civarında artmış ve 1 milyon 196 bin olmuştur. 2014 geçici verileriyle bir önceki yıla oranla İranlı turist sayısı %32.91 artarak 1 milyon 590 bine ulaşmıştır.

İran yetkilileri Irak Kerbela şehrine yönelik Hac ziyaretlerinin artık Irak ve Suriye üzerinden değil, Türkiye üzerinden yapılması konusunda isteklerini gündeme getirmişlerdir. Bu çerçevede, Türk hizmet sektörü İran vatandaşlarına din turizmi konusunda hizmet verebilir.

İran turizminde yeniden yapılanma:

- İran Turizm Teşkilatı yetkilileri, İran'ın turizm alanında komşu ülkeler ve bu çerçevede Türkiye ile işbirliğini geliştirme arzusunda olduklarını belirtmektedir.
- İran Seyahat Acentaları Birliği AATAI, İran genelinde seyahat acentaları ile tur operatörlerini bünyesinde biraraya getiren tek meslek örgütü. AATAI, özel sektörü temsil eden bir kuruluş olmakla birlikte, İran'da turizm sektörü ile ilgili kamu kuruluşlarıyla da yakın ilişki içinde olduğu gözlemlenmektedir.
- İran'da turizm bakanlığı bulunmamakla beraber, turizm konusuyla ilgili olarak Kültür ve İslami İrşad Bakanlığı'na bağlı İran Turizm Teşkilatı (ITTO, İran Tourism and Touring Organisation) ve İran Kültürel Miras Teşkilatı faaliyet göstermektedir. Ülkedeki otellerin, seyahat acentalarının ve tur operatörlerinin İran Turizm Teşkilatı'na kayıt yaptırma zorunluluğu bulunmaktadır.
- İran Turizm Teşkilatı'nın İran'daki bütün eyaletlerde ve önemli turizm merkezlerinde temsilcilikleri bulunmakta olup İran Kültürel Miras Teşkilatı ise daha çok tarihi eserlerin ve müzelerin korunması ve işletilmesi konularından sorumlu bulunmaktadır. İran Kültürel Miras Teşkilatı İran'ın tarihi birikiminin tanıtımı konusunda da faaliyet göstermektedir. İran Turizm Teşkilatı ve Kültürel Miras Teşkilatı kamu kuruluşu niteliğinde olup her ikisi de Kültür ve İslami İrşad Bakanlığı'nda bir bakan yardımcısı başkanlığında faaliyetlerini sürdürmektedir.

TÜRKİYE-İRAN TERCİHLİ TİCARET ANLAŞMASI

Dönemin Başbakanı Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın 28-29 Ocak 2014 tarihlerinde Tahran'a gerçekleştirdiği ziyarette, Türkiye ile İran arasında 10 yıldır müzakereleri süren Tercihli Ticaret Anlaşması, iki ülke Başbakanları huzurunda Ekonomi Bakanımız Sayın Nihat Zeybekci ile İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanı Muhammed Rıza Nematzade tarafından imzalanmıştır.

"Türkiye-İran Tercihli Ticaret Anlaşması ile, Türkiye'nin bazı tarım ürünlerinde İran'a tarife indirimi vermesi ve buna karşılık İran'ın ise, bazı sanayi ürünlerinde Türkiye'ye tarife indirimi sağlaması kararlaştırılmıştır. İran'ın, Tercihli Ticaret Anlaşması ile Türkiye'ye tarife indirimi sağlayacağı ürünler arasında; temizlik ürünleri, ilaç, kozmetik, plastik malzemeler, orman ürünleri, tekstil, hazır giyim, ev tekstili, mobilya, çelik ürünleri, demir ve demirdışı metaller, buzdolabı, bulaşık makineleri gibi beyaz eşya ürünleri, klimalar ve elektrik-elektronik ürünleri gibi bir çok ürün yer almaktadır. Söz konusu ürünlerde 2012 yılında Türkiye'nin dünyaya ihracatı 38,9 milyar ABD Doları

olarak gerekleŒmiŒ olup; bu meblağ, Türkiye'nin aynı yıl gerekleŒtirdiđi toplam ihracatın %25.5'ine tekabül etmektedir.

Ayrıca, Tercihli Ticaret AnlaŒması kapsamında İnan'ın Türkiye'ye tarife indirimi yapmayı kabul ettiği sanayi ürünlerinde 2012 yılında Türkiye'nin İnan'a ihracatı yaklaşık 830 milyon ABD Doları olarak gerekleŒmiŒtir. AnlaŒmanın yürürlüğe girmesi ile birlikte bu ürünlerde ihracatımızın, 3 yıl sonunda iki katına çıkacağı beklenmektedir. Diğer taraftan, söz konusu Tercihli Ticaret AnlaŒması kapsamında İnan'a taviz verilen tarım rnlerinin İnan'dan yapılan toplam tarım ürünleri ithalatı içindeki payı %57 seviyesindedir.

Türkiye-İnan Tercihli Ticaret AnlaŒması; lkemizin Serbest Ticaret AnlaŒmaları dıŒında ticaretin artırılmasına yönelik yaptđı ilk anlaŒmadır. Türkiye-İnan Tercihli Ticaret AnlaŒması, yeni dönemde, iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari iliŒkilere ivme kazandıracak; her iki ülke arasındaki ekonomik iŒbirliđini glendirecek ve iki ülkenin önümüzdeki dönemde artan ekonomik iŒbirliđinin temelini oluŒturacaktır. AnlaŒma kapsamında, her iki ülke, birbirlerine sađlamıŒ oldukları tavizleri daha da geniŒletmek üzere alıŒmayı da taahhüt etmiŒtir.

Türkiye-İnan Tercihli Ticaret AnlaŒması'nın Onaylanmasına İliŒkin Bakanlar Kurulu Kararı ve söz konusu AnlaŒma Metni, 4 Kasım 2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıŒ ve Türkiye-İnan Tercihli Ticaret AnlaŒması 1 Ocak 2015 itibariyle yürürlüğe girmiŒtir.

TÜRKİYE-İRAN İŒBİRLİĐİ OLANAKLARI

Türkiye'nin İnan'a ihracatında demir elik, kurŒun, tütün ve mamulleri, dokumacılık ürünleri, makinalar, otomotiv sanayii ürünleri, mantar ve ağaç mamulleri ile plastikler önemli bir yere sahiptir.

Türkiye'nin İnan'dan ithalatında İnan'ın genel ihracatına paralel bir durum söz konusudur. Türkiye'nin İnan'dan ithalatında ham petrol ve petrol ürünleri en önemli yeri iŒgal etmektedir. Bunun yanı sıra petrol gazları ve doğal gaz, plastikler, maden cevherleri, demir ve elik ile metaller, dokumacılık ürünleri diğer önemli ithalat kalemlerini oluŒurmaktadır.

İnan, Türk zel sektörü için geniŒ fırsatların olduğu bir ülkedir. KomŒu lke olarak yakınlđının yanı sıra, geniş nüfusuyla birlikte artan tüketim talebiyle gelecek vadeden bir pazar niteliğindedir. İnan'da ihracat yapmak ve hammaddeleri İnan'dan almak Œartıyla sanayi amaçlı ve %100 yabancı sermayeli Œirket kurulabilmektedir. İnanlı firmalar ülkeye teknoloji ve sermayenin çekilmesine yönelik olarak yabancı ortaklarla iŒbirliđine sıcak bakmaktadırlar.

İnan ekonomisi büyük lde KOBİ'lere dayanmaktadır. Bu alanda iki ülke için iŒbirliđi imkanları mevcuttur. Türkiye'nin bankacılık alanında sahip olduğu tecrübenin İnan'a aktarılması da iki ülke arasındaki iŒbirliđinin yeni bir halkasını oluŒurabilir.

Demir elik ürünleri bakımından, Türk rnlerinin Rus ve Ukrayna demir çeliği ile rekabet etmesi g olmakla birlikte, özellikle otomotiv sektöründe büyük bir pazar mevcuttur. Bu sektördeki talep bugün büyük lde Güney Kore, Tayvan ve Hindistan'dan karŒılanmaktadır.

İran'daki Çulha Özel Bölgesi'nde yatırım yapan yabancı firmalara getirdikleri katma değer kadar mal ithal etme hakkı tanınmakla birlikte yer satılmamakta ancak %51 oranında bir İranlı ortakla yatırım yapılması halinde yer sağlanmaktadır.

TÜRKİYE-İRAN TİCARETİNDEKİ ÖNCELİKLİ HUSUSLAR

Gümrük kapılarında yaşanan sıkıntılar:

Her iki ülkenin gümrük kapılarında personel eksikliği sıkıntı yaratmaktadır.

İran Dış Ticaret Mevzuatındaki Belirsizlikler:

2009 yılı itibari ile ithalatı İran Bitki Koruma Kurumunun izin, onay veya denetimine bağlı ürünlerin ticaretinde sıkıntılar yaşanmaktadır. Ülkemiz tarafından düzenlenen sağlık sertifikaları bazen kabul edilmemekte veya ülkemizden çıkış esnasındaki son kontrol merkezindeki denetim ile ilgili orijinal onay aranmaktadır. Anılan duruma ilave olarak, ülkemiz için uzun vadede büyük önem taşıyan pamuk tohumu ihracatı ile ilgili olarak İran üzerinden gerçekleştirilecek transit geçişlerde büyük sıkıntılar yaratılmakta, TIR'larımızın geçişinde büyük zorluklar çıkarılmaktadır.

Yabancı Personelden Alınan Vergi:

İran Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı İran'da çalışan yabancı uyruklu personele %33 ilave vergi tahakkuk ettirmekte ve ayrıca matrahı da düzeye göre (genel müdür, müdür, mühendis vb.) kendisi belirlemektedir. Anılan vergi ayda birkaç bin Dolara kadar çıkmakta ve haklı olarak büyük tepki çekmektedir. İran mevzuatında herhangi bir değişiklik yaşanmamasına rağmen %33'lük ek vergi uygulaması bir kenara bırakılmıştır. Bu meyanda, uygulamada istikrar bulunmamaktadır.

Çalışma ve Oturma İzinleri:

İşadamlarımızın çalışma ve oturma izni alabilmesi uzun zaman almakta, birçok formalite gerektirmekte ve en önemlisi bu süreç zarfında (yaklaşık 6 ay) işleri nedeniyle İran'dan ayrılmaları halinde başvuruları iptal olmakta ve aynı prosedüre baştan başlamak icap etmektedir. İran mevzuatı uyarınca çalışma iznine sahip yabancıların İran'dan çıkış yapabilmeleri için özel bir çıkış vizesi (exit visa) almaları gerekmektedir. İran'da gerçekleştirilen girişlerin ve İran'da bulunan sürenin belirli bir miktarı aşması halinde, kendilerine kaçak çalışılmış gibi işlem yapılarak yüksek vergi cezaları kesilmekte ve anılan cezalar tahsil edilmeden ülkeden çıkışına izin verilmemektedir.

Ödemeler:

26 Temmuz 2010 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararla İran'a yaptırımlar konusunda ABD ve AB tarafından uygulanacak yaptırımlar önem arz etmekte olup, bu meyanda özellikle ödemelerin bankacılık kanalıyla yapılmasında birtakım endişeler firmalarımız tarafından dile getirilmekte ve bankalar akreditif konusuna sıcak bakmamaktadırlar. Bu soruna çözüm bulunması hususu aciliyet arz etmektedir.

ECOTA:

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) bünyesinde Türkiye, Afganistan, İran, Pakistan ve Tacikistan arasında, tarife dışı engellerin kaldırılması ve tarifelere duyarlı

bir ticaret rejimi oluşturulması amacıyla 17 Temmuz 2003 tarihinde imzalanan ECOTA'nın hayata geçirilebilmesi için taraf ülkelerin ürün listelerini hazırlayarak Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Sekreteryası'na vermeleri gerekmektedir. Tacikistan dışındaki dört ülke söz konusu listeleri Sekreteryaya vermiştir. İran listeleri, Tacikistan'ın da liste verme şartıyla, Sekreteryaya iletmıştır. 19 Ocak 2011 tarihinde İran'da gerçekleştirilen ECOCCI Genel Kurulu'nda, dört ülke İran'dan Tacikistan şartını kaldırmalarını talep etmiş ve ECOTA'nın mevcut hali ile dört ülke arasında uygulamaya konulabileceğini belirtmişlerdir. Anlaşmanın uygulamaya konulması için İran tarafının kararı ile Tacikistan'ın listeleri Sekreteryaya iletilmesi beklenmektedir.

(PRETAS) İslam Ülkeleri Arasında Tercihli Ticaret Sistemi Anlaşması:

İslam Kalkınma Örgütü Tercihli Ticaret Sistemi Çerçeve Anlaşmasını onaylayarak müzakerelere katılmaya hak kazanan ülkeler Bangladeş, Kamerun, Mısır, İran, Ürdün, Lübnan, Libya, Malezya, Pakistan, Senegal, Tunus, Türkiye ve Uganda'dır. Anlaşmayı imzalamış ancak onay işlemlerini tamamlamamış ülkeler ise Irak, Kuveyt, Nijerya, Katar, Suudi Arabistan, Sudan, Suriye, BAE'dir.

ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

Türkiye ile İran arasında **Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması** 21.12.1996 tarihinde imzalanmış ve onaylanarak 25.02.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Çifte Vergilenmenin Önlenmesi (ÇVÖ) Anlaşması ise 17.06.2002 tarihinde imzalanmış olup, 07.03.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

23 Haziran 2010 tarihinde Ankara'da imzalanan "**Türkiye Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile İran İslam Cumhuriyeti Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı Arasında Mutabakat Zaptı**"nın onaylanması, Bakanlar Kurulu'nca 15/2/2011 tarihinde kararlaştırılmıştır.

29 Ocak 2014 tarihinde Tahran'da imzalanan **Tercihli Ticaret Anlaşması**, 1 Ocak 2015'te yürürlüğe girmiştir. Anlaşma çerçevesinde Türkiye'nin İran'a olan ihracatında 6'lı GTİP bazında 125 sanayi ürünü, İran'ın da Türkiye'ye ihracatında 6'lı GTİP bazında 140 tarım ürünüde gümrük avantajı elde emesi öngörülmüştür.

Serbest Ticaret Merkezleri:

2003/6401 sayılı kararname ile Serbest Ticaret Merkezlerinden yapılacak ithalat ve ihracat işlemlerine ilişkin yönetmeliğin yürürlüğe girmiş olması ve bu sayede STM'ler kapsamında ithal edilecek tarım ürünlerinde %40, sanayi ürünlerinde ise %100 vergi muafiyetinin getirilmiş olmasıyla Türk-İran sınır ticaretinin canlanması hedeflenmektedir.

Bu çerçevede, Artvin, Ardahan, Ağrı, Kars, Iğdır, Van, Hakkari, Şırnak, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis ve Hatay illerindeki gümrük hatlarında Sınır Ticaret Merkezleri Kurulmasına İlişkin 25/3/2003 tarihli ve 2003/5408 sayılı Karamame 10 Nisan 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, bu illere komşu Erzurum, Muş, Bitlis, Siirt, Diyarbakır, Batman ve Adıyaman illerinin de "mücadir il" kapsamında uygulamadan yararlandırılması öngörülmüştür.

TÜRKİYE-İRAN İŞ KONSEYİ HAKKINDA

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), İran Ticaret, Sanayi, Madenler ve Ziraat Odaları (ICCIMA) ile 6 Kasım 2001 tarihinde imzalanan anlaşma sonucu Türk – İran İş Konseyini kurmuştur. Ankara’da imzalanan, İş Konseyi Kuruluş Anlaşması’nı iki ülke Dışişleri Bakanları da onurlandırmıştır.

İş Konseyi’nin İran kanadını İran Ticaret, Sanayi, Madenler ve Ziraat Odaları (ICCIMA) oluşturmakta olup; karşı kanat başkanlığını Tebriz Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Üyesi Reza Kami sürdürmektedir. İş Konseyi Türk Kanadı’nın Başkanlığını, 6 Kasım 2001 tarihinden Ekim 2014’e kadar Merhum Ali Osman Ulusoy üstlenmiştir. Bu tarihten itibaren İş Konseyi Başkanlığını Rıza Eser yürütmektedir.

Türk – İran İş Konseyi Birinci Ortak Toplantısı, Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer’in İran Resmi Ziyareti çerçevesinde, 17-19 Haziran 2002 tarihlerinde Tahran’da düzenlenmiştir.

İş Konseyi Eylül 2014 itibarıyla DEİK’in yeniden yapılandırılması çerçevesinde, Türkiye-İran İş Konseyi olarak çalışmalarını yürütmektedir.

TÜRKİYE-İRAN İŞ KONSEYİ 2013 FAALİYETLERİ

Toplantı Adı	Toplantı Tarihi	Toplantı Yeri
İran ile İlişkilerin Kapsamlı değerlendirilmesi Toplantısı	26 Mart 2013	İstanbul
İş Konseyi Yürütme Kurulu’nun Ankara’ya Yeni Atanan İran Büyükelçisini Ziyareti	12 Nisan 2013	Ankara
Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz’ın İran Ziyareti Kapsamında Düzenlenen Türk-İran İş Forumları	27-28 Nisan 2013	Tahran - Şiraz
İş Konseyi Yürütme Kurulu’nun Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz’ı Ziyaret	2 Temmuz 2013	Ankara
4. Doğu Azerbaycan Yatırım Fırsatları Uluslararası Konferans	6-7 Temmuz 2013	Tebriz
İş Konseyi Yürütme Kurulu’nun İstanbul’a Yeni Atanan İran Başkonsolosu ile Tanışma Yemeği	10 Ekim 2013	İstanbul
İran-Türkiye Parlamentolararası Dostluk Grubu Başkanı Sayın Moeyed Hosseini Sadr ve Beraberindeki Heyet Onuruna Çalışma Yemeği	28 Ekim 2013	İstanbul
Türk-İran İş Forumu	11 Aralık 2013	İstanbul

TÜRKİYE-İRAN İŞ KONSEYİ 2014 FAALİYETLERİ

Toplantı Adı	Toplantı Tarihi	Toplantı Yeri
İş Konseyi Yürütme Kurulu Heyetinin Ankara Temasları	11-12 Şubat 2014	Ankara
İran Bilgilendirme Toplantısı	14 Mart 2014	İstanbul
Kalkınma Bakanı ve Türkiye-İran KEK Eşbaşkanı Sayın Cevdet Yılmaz Başkanlığında İran Bilgilendirme Toplantısı	18 Mart 2014	Van
Kalkınma Bakanı ve Türkiye-İran KEK Eşbaşkanı Sayın Cevdet Yılmaz Başkanlığında İran Ziyareti	15-18 Nisan 2014	Tahran - Tebriz
İran'ın Ankara Büyükelçiliğine Ziyaret	18 Temmuz 2014	Ankara
İran Ticaret Sanayi ve Madenler Bakanı Onuruna Verilen Akşam Yemeğine Katılım	7 Ağustos 2014	Ankara
Kocaeli Ticaret Odası İran Paneli'ne Katılım	19 Aralık 2014	Kocaeli

İskele Caddesi No:51 İpekyolu / VAN
Tel: 0 (432) 210 00 55
Faks: 0 (432) 216 44 88 - SMS 532 752 65 65

www.vantso.org.tr